

Literatura

José Saramago

Txiripa hura

Lisboako setioaren historia aurkeztera etorri zen Euskal Herrira José Saramago, Jon Alonsoren eskutik. Idazlea hil berritan, euskarara ekarri zuen itzultzaileak aurkezpen haren aurreko eta osteko trama kontatu digu artikulu honetan.

JON ALONSO

JOSÉ SARAMAGO *Lisboako setioaren historia* Bilbora aurkeztera etortzea kasualitate askoren azken emaitza izan zen. Jende askok lagundu zuen, alde edo molde, jende asko ahalegindu zen, kasualitate kateatze hartan. Jende asko eta oso ezberdina: lehenik, Bilboko kontsulatuko Portugaleko kontsula Pedro Antunes, esaterako; Fran Lasuen, Edorta Jimenez. Orduan EIZIEko lehendakaria zen Lurdes Auzmendi, erakunde bereko idazkaria Arantzazu Royo. Nik neuk ere bai, Pilar, Teresa eta Chema del Río zirela tarteko, Vidal Hurtado adiskideari esker ezagutu nituenak urtebete lehenago.

Kasualitate zoragarri askoren kateatze horri esker, José Saramago itzulpena aurkeztera Bilbora etorriko zela baieztatu zen. Hura gure poza, eta gure urduritasuna! Dena prest edukitzeko gora eta behera ari ginelarik, hila-bete eskas falta zela, bat-batean EIZIEtik albiste txarra: ez, Saramago ez zen etorriko urrian *Lisboako setioaren historia* aurkeztera, uste genuen bezala; ez, esku beltz eta ezezagun bat tartekatu zen –“ezezagun”, esateko modu bat da–, eta esku beltz haren azpijokorearen ondorioz, gure ahaleginak pikutara zihozen; azaroan etorriko zen, nonbait, urte har-

“Zordun natzaio, inondik ere. Uste dut, gainera, anekdotak aski ongi ilustratzen duela Saramagoren handitasunaren alderdi bat, jende arrunta eta apala bazter ez uzteko jaidura hau, alegia”.

tako Euskadi Sariaren irabazleari saria ematera. Argazki izugarri ederra amesten bide zuen esku beltzak: lehendakaria-sariduna-Saramago hirutasun saindua uztarturik, alberdarian. Pilar del Río fax bat idatzi nion. Hauxe erantzun zidan: “*Obviamente, si se hubiera podido compatibilizar agendas y horarios, no hubiera pasado nada porque José asistiera a la entrega de premios, pero como hay que optar, a José le lleva a Bilbao un acto cultural, como es la presentación de un libro, y con quienes debe estar es con su traductor, con su editor y con la asociación que promueve las traducciones al euskera*”. Ez nuen jakin ordura arte, eta ez

dut jakin harrezkero ere, literaturaren mundu aski nazkagarri honetan, zer den hogeitamaika eskutik edukitzea.

Zordun natzaio, inondik ere. Uste dut, gainera, anekdotak aski ongi ilustratzen duela Saramagoren handitasunaren alderdi bat, jende arrunta eta apala bazter ez uzteko jaidura hau, alegia.

Oztopo hori gaingiduta, ondoren beste oztopo bat gainditu behar izan genuen: protokoloa. Bilboko alkatearekin nola moldatu, alegia. Bilboko alkatea Sondikara etorriko zen, harrera egitera. Konforme. Ez, ez zen etorriko. Mahaian eseriko zen, Bidebarrietan, Saramagoren ondoan. Guregatik, ederto. Baina ez, ez zen mahaian eseriko, udaletxean bertan hartuko zuen. Har zezala, ba. Arazoa zen alkatea iritziz aldatzen zen bakoitzean programa guztia ere aldatu behar zela. Azkenean auresku protokolario batekin, erabaki zen kontua, Bidebarrietako atean. Ez dut akorduan alkateak biboteak niregana itzuli eta bostekoa emateko imintziorik egin zuenik. 91n, aldiz, Bilboko beste alkate batek bostekoa eman, Aresti sariaren emanaldia kari, eta ez zidan eskua askatu nahi. Luzetsita, nire tokira itzultzeko keinua egin nuenean, besteak, bibotearen atzetik zetorren ahots batekin, eta itxura irribarretsuar eutsiz, hala ere: *“la foto, la fotoo-ooo...”*.

Alkateen biboteen semiotikarekiko ulertezintasun honek definitzen nau, gaitu, norberaren bizitzaren metafora izateraino. Bostekoa eman bakarrik ez, Saramagok besarkatu ere egin ninduen, ordea. Sondikatik Bilbora-koa taxi bereko atzeko aldean egin genuen. Hor gindoazen, Enekuritik gora, isilik. Nik ez nuen deus esateko asmorik, arrazoi askoren-egatik, errespetua ez zelarik txikiena izango. Bi edo hiru minutu pasatuko ziren, eta Sarama-

“Inor ez zen egongo erabat konforme Saramagoren iritziekin eta jarrera-hartzeekin. Baina inork ezin dio leporatu aurpegia ez ematea edo ezkutatzea. Eta inork ezin du beti asmatu mundua, bere zabalean, hartzen denean jokalekutzat”

gok, haur bihurriaren irriñoaz, “eseak” arrastaka ahoskatuz eta bokalak pasta bereko soinu bihurtzeko zeukan manera horrekin: *“¿Ya sabes que tienes a Pilar del Río muy enfadada?”*. Barre egin nuen, egin genuen. Ongi, oso ongi joan ziren Bilbon egin zituen bost orduak.

Gero, beste bitan ikusi nuen. Azkena Mexikoko Guadalajarán, 2004an, *Centro de Estudios de Literatura Latinoamericana Julio*

Cortázar izeneko etxearen inaugurazioan. Beste adiskide handi bat eta biok han agertu ginen, iritsi ginen noizbait Saramagorengana. Pilar del Río egin zuen bitartekaritza, beti bezala, berezkotasun osoz, jendea etxeko sentiarazteko modu natural horretaz, aurrean dagoena gu bezalako inorez izan edo presidente bat izan. Belisario Betancur eta haren emaztearekin zeuden. Musu pare bana eman genion Belisarioren emazteari, lagunak eta biok. Uste dut ordurako aski barre egingo zuela Saramagok gutxien espero zuen tokian agertzen zitzaion euskal itzultzaile xelebre eta temoso harekin.

Inor ez zen egongo erabat konforme Saramagoren iritziekin eta jarrera-hartzeekin. Baina inork ezin dio leporatu aurpegia ez ematea edo ezkutatzea. Eta inork ezin du beti asmatu mundua, bere zabalean, hartzen denean jokalekutzat. Beste garai bateko idazle-paradigmaren azken adibidea izan da, idazle modernoarena, hala esan nahi bada. Paradigma horren arabera, idazlea boterearekin kritikoa da, baina sistemaren mugak gaingitu gabe. Itxurazko edo egiazko kontraesan hori nola gaingitu edo gaingiduzen saiatu diren batzuak eta besteak, dozenaka adibide dago.

Bestalde, hor dago bere obra, nahi duenaren esku, noski. Nik zerbait azpimarratu beharko banu gaur, gizon oso dotorea izan dela izango litzateke. ■

Pamiela argitaletxeak, Kulturaren aldeko Euskal Fundazioaren babesarekin

JUAN ZELAIA
X. Saiakera saria

antolatzen du, euskaraz idatzitako edozein gairi buruzko saiakerak edota iritzi lanak zabaldu eta sustatzeko asmoz.

Saria: 9.000 €

Lanak bidaltzeko: Pamiela etxea (Juan Zelaia Saria), Agustindarren industrialdea-Soltxate. G kalea-31013 IRUÑEA.

Irailaren 30a arte.

Tel.: 948 326535 / soltxate@pamiela.com / Arauak: www.pamiela.com

